

wetenschappelijk onderzoek van Carlijn de Roos waarin EMDR en schrijftherapie en wachtlijstconditie met elkaar werden vergeleken, gebruik ik vaker EMDR dan schrijftherapie. Toch heeft het lezen van deze nieuwe editie van WRITE-junior me weer bewust gemaakt van het feit dat het een zeer waardevolle therapie is. Sommige kinderen en jongeren zitten nu eenmaal liever aan een computer met een therapeut dan dat ze EMDR doen. En sommige kinderen kunnen dat ook gewoon beter. Bovendien kan uitgebreid stilstaan bij alle belangrijke aspecten van traumabehandeling en dat ook nog eens verwerken in een tastbaar verhaal dat bewaard en gedeeld kan worden, zeer helend zijn.

Ingrid Nijhof is GZ-psycholoog bij Youz, voorheen De Jutters, afdeling Midden Holland, Gouda

BEWONDER MIJ!

Overleven in een narcistische wereld

Eddie Brummelman, 2019
Uitgeverij Nieuwezijds
ISBN 978 90 57124 73 0
224 bladzijden
Prijs: € 20,00

Bewonder mij! is een boek over een populair onderwerp. Niet alleen bij hulpverleners, ook bij leken is de laatste

tijd veel interesse voor narcisme. Voor die laatste groep lijkt dit boek specifiek geschikt; het leidt tot meer begrip, 'ontschuldiging' en hoop voor narcisten. Mooi dat het ook geschreven is aan narcisten zelf, met concrete adviezen hoe hieraan te werken. Voor professionals is het boek eveneens interessant, al is het maar om beter met narcistische cliënten om te kunnen gaan.

Dit boek is goed toegankelijk geschreven, met humor en zonder oordeel. Het begrip narcisme wordt helder uitgelegd, met sprekende voorbeelden van narcistisch gedrag bij bekende personages, zoals Donald Trump en de stiefmoeder van Sneeuwwitje. Het boek gaat expliciet niet over een narcistische persoonlijkheidsstoornis, maar over narcisme als een persoonlijkheidstrek die iedereen in meer of mindere mate heeft; in deze tijd eerder meer dan minder. Interessant is ook de bredere maatschappelijke context: de sterke toename van individualistische waarden in de afgelopen decennia. Hierdoor is het stimuleren van zelfwaardering steeds belangrijker geworden in de opvoeding, waarmee een voedingsbodemp voor narcisme is gecreëerd. Hoopvol is Brummelman over de toekomst, waarin verbinding een belangrijkere waarde wordt.

Professionals zullen misschien weinig nieuws lezen. Toch was mij nog niet bekend dat de theorie over narcisme als opgeblazen zelfbeeld waaronder een kwetsbaar zelfbeeld ligt, inmiddels ontkracht is. Brummelman maakt korte metten met psychodynamische theorieën over narcisme, gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke inzichten. Het klinkt overtuigend. Echter, wat overblijft is een wat oppervlakkige visie op narcisme, ontgaan van alle dynamiek: narcisme zou ontstaan door een overwaarderende opvoeding. Narcisten zouden door overmatige complimenten de visie van hun ouders overnemen dat ze speciaal zijn en een voorkeursbehandeling verdienen. De theorie van Kernberg en Kohut, dat narcisme voortkomt uit een gebrek aan warmte, klopt niet, aldus Brummelman. Dit is stellig geformuleerd, op basis van onderzoeken waar methodologisch op af te dingen valt. Mijs

inziens ligt het complexer. Een gebrek aan warmte lijkt op z'n minst een modererende factor: niet alleen door een overdaad aan complimenten, maar in combinatie met een gebrek aan onvoorwaardelijke liefde krijgen kinderen het idee dat ze gewaardeerd worden om wat ze presteren in plaats van om wie ze zijn, een narcistische zelfwaardering. Brummelman lijkt het hier mee eens: waar hij aanvankelijk uitsluitend de sociale leertheorie aanhangt, noemt hij later meerdere keren warmte als een van de belangrijkste factoren om narcisme te voorkomen of genezen. Daarmee impliceert hij dat gebrek aan warmte óók een rol speelt. Een combinatie van de sociale leertheorie en de psychodynamische theorie over narcisme lijkt de werkelijkheid beter te benaderen, al is die laatste moeilijk te operationaliseren in wetenschappelijk onderzoek. Dit is mijn conclusie, na het lezen van dit boek met in mijn achterhoofd mijn vroeg verwaarloosde narcistische cliënten. De theorieën overlappen elkaar: het gaat in beide gevallen om vroegkinderlijke ervaringen in de relatie met ouders, waarbij het kind zich niet geliefd voelt als persoon. Ze kunnen elkaar dus mooi aanvullen. Al met al geeft dit boek meer inzicht in narcisme en stof tot nadenken en verder onderzoeken.

Elsien Hofstra is klinisch psycholoog en psychotherapeut bij Youz/De Banjaard

BLIJF VAN MIJN MAMMA AF!

Alicia F. Lieberman en Chandra Ghosh Ippen, 2018
Uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum
ISBN 978 90 368 21759
Prijs: € 50,49

Blijf van mijn mamma af! (oorspronkelijk verschenen onder de titel *Don't hit my mommy!*) is een boek over Child-Parent Psychotherapy (CPP). Deze behandeling voor jonge kinderen die geweld of andere trauma's hebben meegemaakt, is gericht op de ouder-kindinteractie. De theoretische achtergrond is de psychoanalyse, de gehechtheidstheorie en de ontwikkelingspsychopathologie. In deze